

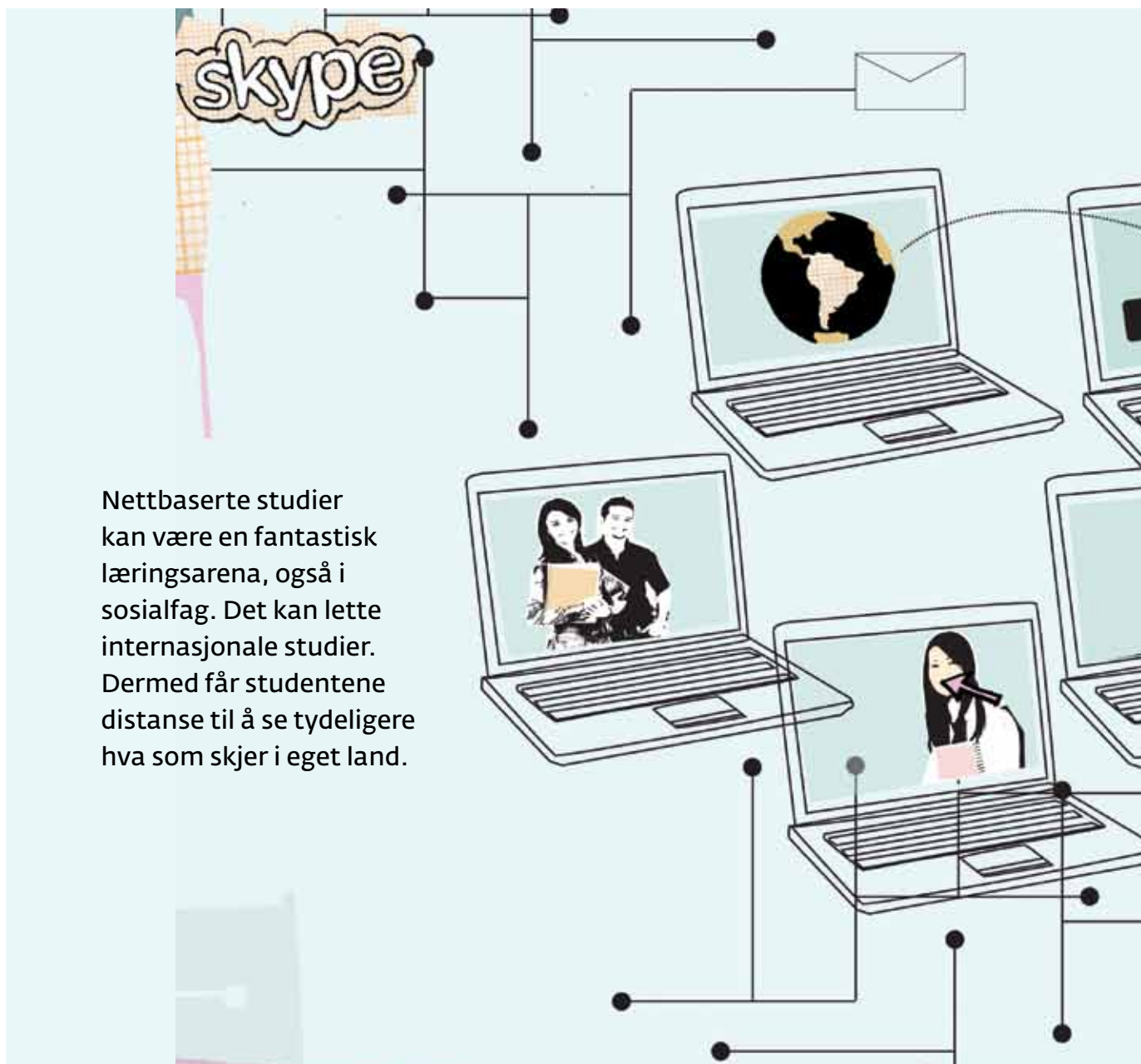

Anne Karin Larsen
er sosionom og cand.san. i helsefag. Arbeider som førstelektor ved Høgskolen i Bergen, institutt for vernepleie og sosialt arbeid. Prosjektleder for VIRCLASS og SW-VirCamp.

Grete Oline Hole
er sykepleier og cand. polit. i sosiologi. Arbeider som førstelektor ved Høgskolen i Bergen, ved Senter for Kunnskapsbasert praksis.

E-læring med globalt

Nettbaserte studier kan være en fantastisk læringsarena, også i sosialfag. Det kan lette internasjonale studier. Dermed får studentene distanse til å se tydeligere hva som skjer i eget land.

Kjell Henriksbø
er sosionom og cand. polit. i administrasjon og organisasjonsvitenskap. Arbeider som høyskolelektor ved Høgskolen i Bergen, institutt for vernepleie og sosialt arbeid.

Klas-Göran Olsson
er sosionom med innretning mot samfunnsarbeid. Arbeider som lektor og internasjonal koordinator ved «Hälsö högskolan i Jönköping» avdeling for «Beteendevetenskap och socialt arbete», Sverige.

fokus

Bologna-erklæringen fra 1999 uttrykker at europeiske utdanningsmyndigheter hadde en visjon om en felles politikk for høyere utdanning innen 2010. Den har ført til en felles tre-delt gradsstruktur, ens studiepoengberegning og samstemt karaktersystem for hele Europa.

Sentrale mål er gjensidig anerkjennelse av kvalifikasjoner og utdanning for å sikre økt flyt av arbeidskraft og utveksling av studenter og lærere. Man ønsket å utvikle kvalitetssikringssystem for alle utdanningsinstitusjonene innen høyere utdanning. Økt studentmobilitet og utvikling av fellesgrader er en sentral del av EUs satsing på en kunnskapsbasert økonomi.

Siden 2004 har Sosionomutdanningen ved Høgskolen i Bergen ledet et internasjonalt utdannings samarbeid knyttet til utvikling av nettbaserte komparative studier i sosialt arbeid. Fram til 2010 har 18 utdanningsinstitusjoner¹⁾ fra 15 Europeiske land deltatt i to prosjekter: The Virtual Classroom for Social Work in Europe (VIRCLASS) og Social Work – Virtual Campus (SW-VirCamp), en videreutvikling av det første prosjektet. VIRCLASS har utviklet og årlig tilbudt flere internasjonale moduler i sosialt arbeid. Ikke bare bachelorstudenter men også masterstudenter og PhD-kandidater samt erfarne praktikere som ønsker et internasjonalt perspektiv på sosialt arbeid har deltatt i kursene. Dette mangfoldet har gitt viktig innspill underveis. SW-VirCamp prosjektet startet i 2008 med støtte fra EUs utdanningsprogram for livslang læring²⁾. Prosjektet har lagt grunnlaget for en internasjonal nettbasert Campus og en fordypning i sosialt arbeid på bachelornivå. Tidligere VIRCLASS-moduler og en ny modul i samfunnsarbeid blir tilbudt av nettverket³⁾.

KAN SOSIALT ARBEID LÆRES OVER INTERNETT?

Da ideen om nettbaserte kurs i sosialt arbeid ble lansert på en internasjonal samling i Italia i 2003, møtte vi mange motforestillinger. Noen hevdet at sosialt arbeid, med sitt fokus på kommunikasjon, må læres i et fysisk fellesskap. Erfaringene våre etter å ha gjennomført nettbaserte internasjonale studier i sosialt arbeid siden 2005 viser at >>

det både går an å kommunisere, diskutere, knytte teori til praksis og skape et læringssamfunn som er meningsfylt og som gir verdifulle faglige perspektiver gjennom kommunikasjon via Internett. Fra 2004 til 2010 har over 300 studenter fra 15 land deltatt i kursene. 230 studenter har tatt eksamen i en eller flere moduler. Arbeidet med kursene har til sammen involvert 22 lærere fra 12 land. Studentenes erfaringer er gode, og de evaluerer kursene blant de beste læringsopplevelsene de har hatt (Larsen og Hole, 2007), som sitatene under viser:

«I feel the structure has been good for my learning process. Yes, it has been challenging but by completing each week's assignments I've been climbing the steps needed for the next weeks assignments. In this way my learning increased each week and I got the tools needed for the next week» (Sluttevaluering Community Work (CW) 2010).

«As a professional in a community development project I could reflect on my practice and learn new forms of intervention with the community.» (Sluttevaluering CW 2010).

For sikkerhets skyld: vi mener ikke at sosialt arbeid kan læres over Internett alene. Både nettbaserte studier og vanlig «skoleundervisning» må kombineres med praksis. I møte med klienter og arbeid med prosjekter blir teoretisk forståelse knyttet til erfaringer som gir kunnskaper og ferdigheter som kan omsettes til en meningsfull praktisering av sosialt arbeid.

HVORDAN ER VÅRE NETTBASERTE STUDIER?

Utviklingen av stadig bedre nettbaserte studiestøttesystem (SSS) har etter hvert gitt mulighet for å skape gode læringsarenaer via Internett. Da vi startet de internasjonale nettbaserte kursene i 2004, var det ingen partnerinstitusjoner som brukte det samme SSS. Av praktiske grunner ble derfor *It's learning* som Høgskolen i Bergen

Illustrasjon 1: Påloggingside til SSS og Virtuelt læringsmateriale.

Illustrasjon 2: Bildet viser strukturen i SSS og opplagstavlen i kurset.

benyttet, valgt. Studenter og lærere kommer inn i kursene gjennom en egen Internettadresse.

En enkel og oversiktlig struktur for kursene gir deltakerne mulighet til å se hvem som er pålogget og hva som er gjort. Der finnes læringsmaterieell, diskusjonsforum, internt meldingssystem, vurderingsverktøy og et mappeverktøy som gir studentene muligheter til å samle sitt materiale i en «læringsmappe» samt å opprette en egen blogg for refleksjon. En klar struktur og tilrettelegging av kurset i SSS er viktig. Et fullstendig ukeprogram over kursinnhold med oppgave og litteratur blir gitt til studentene ved start og gjør det mulig å planlegge studieprogresjon og arbeidsinnsats framover. Ved studiestart blir studentene ønsket velkommen av alle lærerne, som har lagt inn en videopresentasjon av seg selv (se illustrasjon 1 og 2).

I motsetning til tidligere fjernundervisning der studenten jobbet individuelt med fagstoffet, legges det i dag vekt på samarbeidslæring også i nettbaserte studier. I et internasjonalt studium i komparativt sosialt arbeid hvor det å sammenlikne forhold i eget og andres land står sentralt, er det viktig at lærerne stimulerer til kommunikasjon mellom studentene. I kursene legges det også vekt på «gjennomsiktighet» (transparency) ved at studentene sine oppgavebesvarelser er tilgjengelig for de andre. Også lærernes kommentarer er synlige for alle studenter og andre lærere. Slik utvikles et åpent klasserom der alle lærer av hverandre.

Fagplanene er laget i et samarbeid mellom partnerne som til enhver tid har deltatt i prosjektene. Dette har gjort at alle involverte får et eierforhold til kursene. Samtidig gir dette god innsikt i likheter og forskjeller innen både fagplanarbeid og studiestruktur i europeisk sosialt arbeid.

Illustrasjon 3: Virtual Book – The Guide to Social Work in Europe

Illustrasjon 4: Virtual Book – Community Work from an international perspective.

FRAFALL

Utfordringene her har først og fremst vært høgskolenens muligheter til å la studentene inkludere studiepoengene som kursene gir i sin ordinære grad. Fra starten av har mange studenter gjennomført disse modulene på toppen av ordinære studier, noe som har ført til stort frafall. De rene e-læringsmodulene byr på flere utfordringer; studentene må følge en gitt progresjon på tvers av programmene ved eget studiested, de må formidle innsikt i eget fagområde og ikke minst, dette foregår på engelsk.

I Norge er studentaktive læringsformer benyttet fra barneskolen av. Dette er lite anvendt innen høyere utdanning i Europa, selv om slike læringsmetoder står sentralt innen Bolognareformen. Utvikling av kursenes fagplaner, planlegging av undervisningen samt samarbeidet rundt gjennomføring av de ulike modulene har ført til en økt bevissthet rundt pedagogikk og fagdidaktikk blant de involverte. Slikt langsiktig internasjonalt samarbeid er berikende for alle parter og har ført til viktig pedagogisk nybrottsarbeid blant partnerne. Eksempler er de tre virtuelle bøkene med læringsmateriale som inneholder korte

skjermforelesninger, audio-visuelle triggerer laget for diskusjoner og refleksjon, og videokasus (Larsen, 2006; Larsen & al 2007; Larsen & Hole, 2009; Larsen, Olsson & Henriksbø, 2010) (Se illustrasjon 3 og 4).

De nettbaserte kursene har en kompetansebasert fagplan, hvor *samarbeid, sosialfaglig metodikk og profesjonell utvikling* står sentralt. Tre moduler er utviklet, på 5, 10 og 15 studiepoeng. Studiene vektlegger komparativt arbeid og studentene må formidle kunnskap og informasjon om eget land til hverandre. Et ikke-diskriminerende (Thompson, 2006) og ikke-undertrykkende perspektiv (Dalrymple og Burke, 2006; Dominelli, 2002) på praksis er vektlagt i fagplanen. En pedagogisk profil basert på læring gjennom samarbeid og dialog, utvikling av læringsfelleskap, refleksjon over egen læring og profesjonelle utvikling har gitt nye innspill til pedagogisk arbeid både i de nettbaserte studiene og i vanlig klasseromsundervisning. I tillegg har læringsmaterialet bidratt til å skape et levende virtuelt klasserom.

KURSENES INNHOLD

Modul 1 gir et grunnleggende perspektiv på europeisk sosialt arbeid, historie, utdanning, profesjonell status og arbeidsområder, samt faglige og sosiale utfordringer. Alle emnene i modul 2 tar utgangspunkt i en *ikke-undertrykkende* praksis og gir studentene tre valgmuligheter. De kan studere sosialt arbeid med fokus på underprivilegerte grupper og hvordan undertrykking og diskriminering kommer til uttrykk på ulike måter i de forskjellige samfunn, og hvordan sosialarbeidere må kunne forholde seg til dette på en profesjonell måte. Et annet valg gir studentene anledning til å studere fattigdomsproblemer i Europa og hvordan disse blir møtt innen sosialt arbeid og innenfor ulike velferdsmodeller. Den tredje valgmuligheten vektlegger teori og praksis i ulike kontekster.

I modul 2 arbeider studentene med et videokasus (se illustrasjon 5). De møter en kvinne med to barn som kommer fra Hviterussland til et land i Europa (det landet studentene er fra). Studentene møter ulike problemstillinger i familien i form av dårlig økonomi, familieproblemer, arbeidsledighet og undertrykking. Disse universelle problemstillingene må studentene forholde seg til. Gjennom forskjellige oppgaver samarbeider de om å identifisere og avklare familiens situasjon og komme fram til ulike løsninger og hjelpetiltak. Ut fra sin egen kontekst utforsker de hvordan samme problemstilling behandles >>

i forskjellige land. En av studentene har uttrykt hvilken betydning bruken av et virtuelt kasus kan ha for læring:

«At my university we get a lot of knowledge but most of it is only theoretic. I am studying a big amount of books but I don't have the opportunity to apply some theory on some case. So this casework with Mrs. K was very new for me and I was much excited about that. I was just starving to see all the scenes at once in the first week of the programme (...). That's why I was very curious about the case all the time and I find the idea of making the case available step by step very good» (refleksjonsnotat modul 2/2005)

I modul 3 arbeider studentene med samfunnsarbeid («Community Work») fra et internasjonalt perspektiv. Her blir de utfordret til å sammenlikne ulike oppfatninger av begrepet «samfunn» («community») og presenterer sine egne lokalsamfunn for hverandre. De blir også introdusert for forskjellig litteratur og teorier om samfunnsarbeid (Ife og Tesoriero, 2006; Twelvetrees, 2008). Studentene arbeider også i denne modulen med et kasus, «the Green Park Community», hvor de møter innbyggerne gjennom korte videoer, en lokalavis og en blogg (se illustrasjonene 6 og 7). Studentene skal kartlegge aktører, interesser og konflikter blant menneskene som ferdes her og sammen utvikle prosjektplaner for dette området i samarbeid med beboerne. Studentene blir underveis utfordret til å gjennomføre rollespill på nett og til å skrive om sitt arbeid i «the European Magazine». Hensikten med det siste er å lære studentene til å formidle fagkunnskap og informasjon om sitt arbeid til menigmann.

«I think the Green Park Community Blog provides a chance to put into practice the theories we learn. It also give us access to people thoughts, feelings and impressions about their community and this is really important information for community workers» (Midtevaluering, CW 2010).

Illustrasjon 5: Tolv kasus scener for modul 2.

Illustrasjon 6: The Green Park Community blog – tekst format

Illustrasjon 7: The Green Park Community – kart format

Disse tre modulene inngår i det vi har kalt en internasjonal fordypning i bachelorprogrammene. Til sammen har studentene mulighet for å ta 30 studiepoeng (et halvt år) som nettstudent. I tillegg har studentene tilbud om å ha praksis utenlands og gjennomføre kortere studier hos en av partnerinstitusjonene (inntil 30 studiepoeng). En slik internasjonal fordypning kan om ønskelig avsluttes med at studentene skriver sin bacheloroppgave på engelsk med et komparativt internasjonalt perspektiv på sosialt arbeid. Alle studenter gjennomfører det første studieåret ved sin nasjonale høgskole før de begynner på fordypning, og de tar sin avsluttende eksamen ved sin hjemmeinstitusjon.

HVA ER EN VIRTUELL CAMPUS?

Prosjektene som her er omtalt definerer en virtuell campus slik EU-kommisjonen gjør:

«Cooperation between higher education institutions in the field of e-learning, regarding: design of joint curricula development by several universities, including agreements for the evaluation, validation and recognition of acquired competences, subject to national procedures; large-scale experiments of virtual mobility in addition to physical mobility and development of inn-

ovative dual mode curricula, based on both traditional and on-line learning methods...» (http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide/glossary_en.html)

Den virtuelle campusen som utvikles blir en nettportal hvor studentene finner et inntakskontor, sentre for e-lærings-studier, forskning og utvikling knyttet til sosialfaglige spørsmål og internasjonalisering innen sosialt arbeid. Det vil finnes et multimediarom med ulike spill, og dataverktøy, en blogg og korte informasjonsvideoer om studietilbudene, og opptak av Skype-intervjuer med studenter og lærere som har deltatt i kursene.

KONSEKVENSER AV GLOBALISERING

Fri flyt av arbeidskraft, økt arbeidsinnvandring og globalisering generelt skaper nye sosiale utfordringer. Det er viktig at sosialarbeidere får konkret kunnskap om hvordan sosiale systemer og velferdstjenester fungerer ulikt i forskjellige land i Europa. Gjennom slike komparative internasjonale studier får studentene innsikt i andre lands systemer, lærer ulike måter å avhjelpe sosiale problemer på og metoder for å gi behandling og hjelp til velferdsmottakerne. Studentene får også et nytt perspektiv på eget lands sosiale system og hjelpeapparat og hva som vil være ukjent og vanskelig å forstå av de som kommer til landet. Dette kan gi grunnlag for en bedre forståelse, kommunikasjon og formidling av rettigheter til nye landsmenn. Studentenes evalueringer underveis i kursene og ved avslutning viser at de oppnår økt forståelse av internasjonale forhold gjennom samarbeid med andre sosialarbeidere og studenter i Europa. Erfaringene våre viser også at mange av studentene ønsker å arbeide i andre land. En økende interesse for dette kommer fra studenter i Polen, Latvia og Litauen. Også norske studenter ønsker å arbeide utenlands; gjerne på andre kontinenter.

Den internasjonale økonomiske situasjonen påvirker både næringsliv og personlig økonomi. Økende fattigdom, samtidig med en økende markedsliberalistisk utvikling av hjelpetjenestene, skaper problemer som må finne sin løsning både nasjonalt og internasjonalt. Gjennom utveksling av erfaringer og eksempler på god praksis innen sosialt arbeid vil studenter kunne få ideer til å utvikle nye løsninger. Økt kjennskap til forskjellige metodiske tilnærminger vil derfor være en styrke.

BETYDNING FOR PRAKSISFELTET

Det som skjer i utdanningene har også følger for praksis-

feltet. Utvikling av en internasjonal nettbasert læringsarena gir innspill til fornying av pensum, emner, undervisningsmåter, studiestruktur og praksiserfaringer. Både VIRCLASS og SW-VirCamp-prosjektene har bidratt til endring av sosialarbeiderutdanningene ved partnerinstitusjonene. Prosjektene involverer alle nivåer i institusjonene, fra studenter og lærere til ledelse. Lærerne utvikler ny e-pedagogisk kompetanse (Larsen & al., 2008). På denne måten blir prosjektene bærekraftige og noe institusjonene markedsfører seg med. For en del institusjoner har de internasjonale studiene hatt stor betydning for akkreditering av bachelorprogrammene. Slik akkreditering er vesentlig for at studiene skal bestå.

Studentenes og lærernes erfaringer etter å ha deltatt i disse studiene viser at de gjennom samarbeid med deltakere fra andre land får et utenfra perspektiv på sitt eget land, sosiale system, velferdsordninger, hjelpetilbud og metodikk. Et slikt utenfra-perspektiv gir noen ganger en opplevelse av at «*vi gjør mye bra*», andre ganger en forståelse av «*at dette burde vi kunne klare bedre*», og at vi har mye å lære av hverandre.

Internasjonalisering i høyskolene har i liten grad kommet på grunn av etterspørsel fra praksisfeltet i de enkelte land. Det er først og fremst EUs programmer og støtteordninger, studentene og de nasjonale og internasjonale utdanningsplanene etter Bolognaprosessen som har drevet dette, uten at praksisfeltet har blitt trukket inn. Unntaket er Storbritannia, hvor praksisfeltet, gjennom the Care Council, bestemmer hva sosialarbeiderutdanningene skal inneholde. Der har det vært umulig å få til en integrering av de nettbaserte studiene, og britiske sosionomstudenter får sjelden anledning til å ha praksis i andre land. Dette viser at samspill mellom utdanningsinstitusjoner og praksis er viktig, men det kan ikke utvikles bare på en parts premisser.

Da en fordypning i internasjonalt sosialt arbeid på bachelornivå skulle utvikles, var det viktig å avklare praksisfeltets behov. En kartlegging i forbindelse med SW-VirCamp-prosjektet blant 52 sosialarbeidere ved 26 organisasjoner/arbeidssteder i seks europeiske land (upublisert materiale; SW-VirCamp) viser at det for mange er uklart om slike studier kan ha nytte i det daglige arbeid. Andre finner dette interessant og mener at de ville profitere ved en slik fordypning, særlig de som arbeider med innvandrere og mennesker med forskjellig kulturell bakgrunn og de som deltar i internasjonale prosjekter.

>>

INTEGRERE TEORI I PRAKSIS

Studentene som har deltatt i de nettbaserte studiene forteller at de kan lære sosialt arbeid på nett. De lærer ny teori og får nye perspektiver på sitt eget arbeid, og de får en erfaring med å integrere teori i praksis. De opplever også god kontakt med sine medstudenter, synes de får gode tilbakemeldinger på sine oppgaver, og blir sett av lærerne!

Fellesskapet på nett er en ny opplevelse uavhengig av tid og rom og mange uttrykker dette som nært og godt. For en del utenlandske studenter gir kasusene det første møte med «praksis». Evalueringen av kursene er svært gode, og 95 prosent anbefaler studiene til andre. Disse

erfaringene kommer ikke bare fra bachelorstudenter, men også fra erfarne praktikere som følger kursene som en videreutdanning.

Fortsatt er det mange som uttrykker skepsis til e-læring, og det er ennå ikke gode nok støtteordninger for denne typen studier, slik det er for utvekslingsstudier. Imidlertid tror vi at dette blir viktig i framtiden. Framover blir studiene vi tilbyr administrert av et forpliktende internasjonalt nettverk (konsortium) av høyskoler som tar ansvar for å videre drifte tilbudene gitt gjennom SW-VirCamp. Framtidig informasjon vil finnes på <http://www.vircamp.net> ■

NOTER

- 1) I løpet av perioden fra 2004 har 18 institusjoner fra 15 europeiske land deltatt i prosjektene VIRCLASS og SW-VirCamp. Ikke alle har deltatt hele tiden.
- 1) Dette prosjektet er finansiert med støtte fra the European Commission under the Lifelong Learning Programme – Call for Proposals 2008 (EAC/30/07) Erasmus Programme: Erasmus Virtual Campuses under the Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Referanse nummer: 142767-LLP-1-2008-1-NO-ERASMUS-EVC. Denne artikkelen reflekterer kun forfatterens syn og «the Commission» er ikke ansvarlig for bruken av informasjon i artikkelen.
- 1) Pr. 1. oktober 2008 – 31. september 2010 var følgende medlemmer av det nye SW-VirCamp Konsortiet: Høgskolen i Bergen, Norge; Inholland University of Applied Sciences, Nederland; Mannheim University of Applied Sciences, Tyskland; Miguel Torga University College, Portugal; University of Complutense, Madrid; Spania; Høgskolen i Bodø Norge; K.H.Kempen University College, Belgia. Hälsohögskolan i Jönköping, Sverige; University of Liepaja, Latvia; Mittweida University of Applied Sciences, Tyskland; Lusofona University, Portugal; Swansea University, Wales, Storbritannia.

REFERANSER

Dalrymple, J., Burke, B. (2006): *Anti-Oppressive practice*. Berkshire. Open University Press

Dominelli, L. (2002): *Anti-oppressive social work theory and practice*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan

Ife, J. og Tesoriero, F. (2006): *Community development, community based alternatives in an age of globalization*. French forest: Pearson Education, Australia.

Larsen, AK. og Hole, GO. (2007): The role of the Virtual Classroom in opening up the European Curriculum. I E. Frost, M. Freitas og A. Campanini (2007): *Social Work Education in Europe*. EUSW book III, kap. 4, s. 73-88. Rome: Carocci Editore.

Larsen, AK., Hole, GO. og Fahlvik, M. (2007): Developing a Virtual Book – Material for Virtual Learning environments. *Seminar.net vol 3, issue 3. The future of the Learning Management System* <http://www.seminar.net/>

Larsen, AK., Sanders, R., Astray, A A. og Hole, GO. (2008): E-teacher Challenges and Competences in International Comparative Social Work Courses. *Social Work Education, Vol 27, Issue 6, pp 623-633*

Thompson, N. (2006): *Anti-discriminatory practice*. Houndmills: Palgrave Macmillan
Twelvetrees, A. (2008): *Community work*. Houndmills, Palgrave Macmillan.

Web ressurser (alle lastet ned 17. September 2010):

Larsen, AK. (edr) (2006): *Virtual Book – The Guide to Social Work in Europe*. Bergen University College, Bergen, Norway. VIRCLASS Production (passord beskyttet)

<http://www.virclass.net/virtualbook/login.php>

Larsen, AK., og Hole, GO. (edr.) (2009): *Virtual Book – ePedagogy for teachers in Higher Education*. VIRCLASS/Høgskolen i Bergen. Creative Commons available at <http://www.virclass.net/eped>

Larsen, AK., Olsson, K-G. og Henriksbø, K. (edr) (2010): *Virtual Book – Community Work from and International Perspective*. A SW-VirCamp production. Høgskolen i Bergen. <http://www.vircamp.net/cw>

Re.ViCa wiki: *Virtual Campus*. Tilgjengelig på: http://www.virtualcampuses.eu/index.php/Virtual_campus

Social Work Virtual Campus: <http://www.vircamp.net>
The Virtual Classroom for Social Work in Europe: <http://www.virclass.net>

The Lifelong Learning Programme 2007-2013 – Glossary. *Education and Training*. Tilgjengelig på: http://ec.europa.eu/education/programmes/llp/guide/glossary_en.html